

אזרחות

לבתי ספר עצמאיים

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	חלק א	—	(13×1)	—	23 נקודות
		חלק ב	—	(10×1)		
פרק שני	—			(15×3)	—	45 נקודות
פרק שלישי	—			(10×2)	—	20 נקודות
פרק רביעי	—			(12×1)	—	12 נקודות
				סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (23 נקודות)

בפרק זה שני חלקים. בחלק א עליך לענות על אחת מן השאלות 1-2, ובחלק ב עליך לענות על אחת מן השאלות 3-4.

חלק א

ענה על אחת מן השאלות 1-2 (לשאלה – 13 נקודות).

בשאלה שבחרת ענה על הסעיפים א-ב (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. בעקבות החלטה שהתקבלה לפני עשרות שנים, יש היום במדינת ישראל כמה ערים המוגדרות "ערי עולים". התוצאה של החלטה זו היא שכל אחת מן הערים האלה מקבלת תמיכה מן הממשלה, על פי קריטריונים שאינם תקפים עוד. לדוגמה, ערים שקלטו עלייה בעבר, אך היום אינן קולטות עולים וזה זמן רב ממשיכות לקבל תמיכה על פי קריטריון זה, לעומת ערים שקולטות עולים רבים, אך אינן זוכות לתמיכה כזו. כמו כן, במדינת ישראל יש היום רשויות חלשות מבחינה חברתית-כלכלית. לדוגמה, רשויות ערביות או חרדיות שבהן ההכנסה לנפש נמוכה והארנונה אינה מכסה את התקציב הדרוש להן. בוועדת הכספים בכנסת התקיים דיון על תקציב המדינה בסעיף שעניינו הקמת קרן ממשלתית מכספי הארנונה ומכספים אחרים ממשרד האוצר. מטרת הקמת הקרן היא לחלק כספים לרשויות המקומיות על פי קריטריונים אחידים וברורים, כגון בחינת המצב החברתי-כלכלי של האוכלוסייה, גודל האוכלוסייה והרכבה, והכנסה מארנונה של שטחים מסחריים. את הקריטריונים האלה יאשר שר הפנים בהתייעצות עם שר האוצר. יושב ראש ועדת הכספים טען כי שינוי הקריטריונים יאפשר צמצום פערים בין הרשויות, ותמיכה ברשויות נזקקות יותר. (מן העיתונות)

א. הסבר את יחסי הגומלין בין הממשלה ובין השלטון המקומי על פי מה שלמדת. הבא

מובאה מן הקטע לחיזוק דבריך. (6 נקודות)

ב. הסבר על פי הקטע את התפקיד של ועדת הכספים של הכנסת, וציין שלושה תחומי עיסוק

נוספים של ועדה זו. (7 נקודות)

2.

שופטת בית המשפט העליון אמרה בנאום שנאמה בכנס בענייני משפט כי יש המזהים את הדמוקרטיה עם שלטון הרוב. לדבריה, מי שטוען שהחלטה שנתקבלה ברוב דעות היא החלטה דמוקרטית – טועה. שלטון הרוב הוא תנאי הכרחי לדמוקרטיה, אך הוא אינו התנאי היחיד. אם אין דרך לרסן את כוחו של הרוב, שלטונו עלול להיות עריץ, וכבר היו דברים מעולם. שלטונו של הרוב עלול לשלול מן הפרט את זכויותיו; רוב הנוגש במיעוט החי בקרבו – אינו שלטון דמוקרטי. הדמוקרטיה באה לידי ביטוי בשלטון הרוב, אך בצדו יש ערכים ועקרונות נוספים המגלמים את מהותה של הדמוקרטיה ואשר בלעדיהם הדמוקרטיה אינה יכולה להתקיים. ללא שלטון חוק – אין דמוקרטיה. ללא הפרדת רשויות – אין דמוקרטיה. ללא זכויות אדם – אין דמוקרטיה. ישראל היא מדינה דמוקרטית כבר מיום הקמתה, שכן כבר במגילת העצמאות הוזכרו זכויות האדם.
(מן העיתונות)

א. הסבר את הנחיצות של עקרון הכרעת הרוב בדמוקרטיה. הסבר על פי הקטע את הטענה של השופטת בנוגע לסכנה שיש בהכרעת הרוב. (6 נקודות)

ב. ציין את הנושא ממגילת העצמאות שהשופטת מציינת בדבריה. הבא שתי דוגמאות ממגילת העצמאות להתחייבות של המדינה בנושא זה. (7 נקודות)

חלק ב: שאלות עמדה

ענה על אחת מן השאלות 3-4 (לשאלה – 10 נקודות).

- 3.** לאחרונה הוחלט לצמצם את השימוש במעצר מנהלי במדינת ישראל.
יש הסוברים כי החלטה זו ראויה ויש המתנגדים לה.
הבע את עמדתך בעניין זה (בעד או נגד).
הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות.
בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. טענה** – הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.
ב. הנמקה – הצגת שני נימוקים שבעזרתם אתה מבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות.
- 4.** במדינת ישראל מתקיים ויכוח בנוגע להרכב הוועדה למינוי שופטים.
יש הטוענים שצריך לשנות את הרכב הוועדה, ויש המתנגדים לשינוי כזה.
הבע את עמדתך בעניין זה (בעד או נגד).
הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות.
בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. טענה** – הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.
ב. הנמקה – הצגת שני נימוקים שבעזרתם אתה מבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות.

פרק שני (45 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 5-8 (לכל שאלה – 15 נקודות).

בכל שאלה שבחרת ענה על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

5. אופייה של מדינת ישראל

א. הסבר את התוכן של תכנית החלוקה של האו"ם, וציין את התאריך שבו התקבלה ההחלטה

על תכנית החלוקה. (5 נקודות)

ב. ציין שתי קריאות ("אנו קוראים") ממגילת העצמאות, ופרט את התוכן של אחת מהן.

(5 נקודות)

ג. הסבר את היחס של יהדות התפוצות כלפי מדינת ישראל באחד מן התחומים האלה:

התחום הכלכלי או תחום האהדה למדינה. (5 נקודות)

6. הממשלה

הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה.

א. הסבר אחד מן התפקידים האלה של הממשלה: חקיקת משנה או תקנות לשעת חירום.

(5 נקודות)

ב. הסבר מהי אחריות מיניסטריאלית ומהי אחריות ממשלתית. (5 נקודות)

ג. ציין והסבר שלושה תפקידים של היועץ המשפטי לממשלה. (5 נקודות)

7. הרשות השופטת

א. "בידי תורתנו הקדושה לתת פתרון לשאלות החיים על כל מהלכיו וחידושיו בכל עת ושעה".

(הרב וולדינברג)

הסבר את השקפתו של הרב וולדינברג בנוגע לסוג המשפט הרצוי במדינה יהודית.

(5 נקודות)

ב. "ראה בית המשפט שאלה הטעונה הכרעה ולא מצא לה תשובה חקוקה ולא מצא לה תשובה

בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק,

היושר והשלום של מורשת ישראל".

ציין על פי חוק זה, את סדר הקדימויות של המקורות שהשופטים צריכים להסתמך עליהם

בפסיקתם. (5 נקודות)

ג. הסבר את המושג "ערכאות". ציין מתי פונים אל הערכאות. (5 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

8. עבודת הכנסת

- א.** ציין שלושה אמצעים (מלבד ועדות הכנסת) שבאמצעותם הכנסת יכולה לפקח על עבודת הממשלה. הסבר כיצד שניים מן האמצעים האלה מאפשרים לכנסת לפקח על עבודת הממשלה ולבקר אותה. (5 נקודות)
- ב.** הסבר את שלב הקריאה הטרומית בחקיקה. (5 נקודות)
- ג.** הסבר מהי חסינות עניינית של חבר כנסת. (5 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 9-11 (לכל שאלה – 10 נקודות).

בשאלה שבחרת ענה על כל הסעיפים (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

9. בג"ץ דן בעתירה הטוענת כי יש לאפשר גם לגופים פרטיים להעניק תעודת כשרות. בג"ץ פסק כי אין לאפשר זאת. אי לכך אם לעסק אין תעודת כשרות רשמית מטעם הרבנות (שהנפיקה המועצה הדתית המקומית), אסור לו להציג "מצג כשרות" כתוב כלשהו או עדות על עמידה בכללי ההלכה. נציג הרבנות הראשית בירך על ההחלטה וציין כי בית המשפט אמר את דברו באופן ברור וצלול. כל מצג בכתב שנועד ליצור רושם שמקום כלשהו הוא כשר אף על פי שאין לו אישור מן הרבנות – אסור על פי חוק. (מן העיתונות)

א. ציין את שם החוק שנציג הרבנות הראשית מציין בדבריו, והבא מובאה מן הקטע

לחיזוק טענתך. (3 נקודות)

ב. הסבר מה הן הסמכויות של המועצה הדתית בנושא כשרות. הבא מובאה מן הקטע,

וציין שני תפקידים נוספים של המועצה הדתית. (4 נקודות)

ג. הסבר את התפקיד של הרבנות הראשית בנושא הכשרות. (3 נקודות)

10. נשיא המדינה פרסם הודעה שבה קבע כי הסדר הסטטוס־קוו בארץ חייב להישמר. הנשיא ציין כי המחלוקת הקשות בענייני דת ומדינה בין הקבוצות השונות באוכלוסייה מדאיגות אותו והוסיף כי הסטטוס־קוו הוא יסוד חשוב בעיצוב התפיסה הלאומית של המדינה, ולכן אסור להפר אותו. בעיקר אין לפגוע בשמירת השבת, משום שחשיבותה של השבת היא בשמירה על מדינת ישראל כמדינה יהודית. עוד הוסיף הנשיא, כי במדינת ישראל אי־אפשר להפריד בין הדת ששמרה על עם ישראל במשך כל הדורות ובין חיינו כיום. (מן העיתונות)

א. הסבר את התוכן של הסדר הסטטוס־קוו, וציין את הנושא שבהסדר שהנשיא מזכיר בקטע.

הבא מובאה מן הקטע. (4 נקודות)

ב. הסבר סיבה אחת שהביאה את נציגי הסוכנות היהודית להתחייב להסדר הסטטוס־קוו.

(3 נקודות)

ג. הסבר מה חשיבותו של הסדר הסטטוס־קוו ליהדות החרדית. (3 נקודות)

9. חקיקה דתית

- א. ב"חקיקה דתית" נכללים שני סוגים שונים של חוקים. ציין כל אחד משני סוגי החוקים, והסבר את חשיבותם. (4 נקודות)
- ב. ציין לאיזה סוג של חקיקה דתית שייך חוק חג המצות (איסורי חמץ) תשמ"ו א חוק איסור גידול דבר אחר תשכ"ב, והסבר את הבעיות שיש ביישום של אחד מן החוקים האלה. (3 נקודות)
- ג. הסבר והדגם מקרה שבו עדיף לוותר על חקיקה דתית. (3 נקודות)

פרק רביעי (12 נקודות)

ענה בקצרה על שאלה אחת מן השאלות 12-13 (לשאלה — 12 נקודות).

12. הצג את חוק השבות.

הסבר כיצד סוגיית "מיהו יהודי" באה לידי ביטוי בתיקון לחוק השבות.

13. הצג את המושג הסכם קואליציוני.

הסבר כיצד מבנה הממשלה מושפע מן ההסכם הקואליציוני.

בהצלחה!